

کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران؛ از آغاز تا امروز

■ محمد مهدی خسرویان

مدیر روابط عمومی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران

چکیده

به‌طور کلی هدف از تأسیس کتابخانه‌های دانشگاهی محقق ساختن اهداف دانشگاه یعنی حفظ، اشاعه و ارتقاء علم و دانش در محیط دانشگاه است. از این رو فراهم ساختن امکانات و تجهیزات مورد نیاز برای پیشرفت تحصیلی دانشجویان، به‌وجود آوردن بستر مناسب برای رشد و تعالی برنامه‌های علمی، آموزشی اساتید و دانشجویان و همچنین ایجاد انگیزه و دمیدن روح پژوهش در دانشجویان را می‌توان از جمله رسالت‌های اصلی کتابخانه‌های دانشگاهی به‌شمار آورد. در کشور ما نیز دانشگاه تهران که به‌عنوان «نماد آموزش عالی» شناخته می‌شود دارای بزرگ‌ترین و غنی‌ترین کتابخانه دانشگاهی کشور است. آنچه در ذیل می‌خوانید معرفی اجمالی این کتابخانه است. **کلیدواژه‌ها:** دانشگاه تهران، کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد، تاریخچه

اشاره

از آغاز تمدن بشری و آشنایی انسان با خط و کتابت، گردآوری و ضبط دست‌نوشته‌ها و آثار مکتوب همواره مورد توجه انسان بوده و آدمی به سبب علاقه‌مندی به حفظ این آثار همواره درصدد ساختن محلی برای نگهداری کتاب و آثار مکتوب خویش بوده است. بدین‌سان و با گذشت زمان دیری نیافتید که اولین کتابخانه‌های بشری که قدمتی چندین هزار ساله دارد توسط مردمان مصر و کلد و آشور بنیان نهاده شد و تا کنون پس از گذشت قرن‌های متمادی کتاب و کتابخانه به‌عنوان نمادی از رشد و گسترش دانش و فرهنگ در میان جوامع و ملل گوناگون مطرح است. کشور ما ایران نیز که یکی از کانون‌های اصلی فرهنگ و تمدن بشری است از این قاعده مستثنی نبوده و به لحاظ پیشینه تاریخی چند هزار ساله و مردمانی فرهیخته و دانش‌دوست همواره داعیه‌دار علم و دانش و معرفت بوده است. کتابخانه‌ها در سیر تاریخی خود فراز و نشیب‌های بسیار پشت سر گذارده‌اند. برای کتابخانه‌ها تقسیم‌بندی‌های مختلفی از جمله: عمومی، تخصصی، دانشگاهی، مساجد، کودکان و... صورت گرفته است که از این میان کتابخانه‌های دانشگاهی که در واقع تأمین‌کننده نیازهای علمی و پژوهشی قشر وسیعی از اساتید و دانشجویان است از اهمیت و جایگاه خاصی برخوردارند. در این مقاله سعی شده به معرفی یکی از این کتابخانه‌های دانشگاهی، یعنی «کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران» بپردازیم.

تاریخچه

کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران بزرگ‌ترین و غنی‌ترین کتابخانه دانشگاهی ایران است. این کتابخانه با قدمتی ۶۰ ساله دارای مجموعه‌ای غنی و گسترده از منابع مختلف در حوزه‌های علوم انسانی، فنی و مهندسی، ایران‌شناسی، اسلام‌شناسی، هنر و... است که در کنار سایر کتابخانه‌های دانشکده‌ها، که هر یک بر حسب نیازهای علمی و آموزشی ویژه خود به‌وجود آمده‌اند، در خدمت جامعه علمی و دانشگاهی کشور است و از این حیث به‌عنوان یکی از مراکز مهم و معتبر علمی، آموزشی و پژوهشی در کشور به‌شمار می‌آید.

هسته اصلی کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران در سال ۱۳۲۸ با مجموعه اهدائی سید محمد مشکوه (۱۲۸۰ - ۱۳۵۹) استاد دانشگاه تهران، شامل ۱۳۲۹ جلد نسخه خطی تشکیل شد. این مجموعه ابتدا در ساختمان قدیم دانشکده ادبیات مستقر گردید و «کتابخانه مرکزی» نام گرفت.

نخستین بار در سال ۱۳۳۸ و در زمان ریاست احمد فرهاد، فکر تأسیس ساختمان بزرگی برای کتابخانه مرکزی دانشگاه مطرح شد و به‌همین منظور هیئتی متشکل از دکتر سید حسین نصر، حافظ فرمانفرمائیان، عزت‌الله نگهبان و ایرج افشار مأمور پیگیری مقدمات این کار شدند. سرانجام پس از گذشت پنج سال یعنی در تاریخ ۲۸ خرداد ۱۳۴۳ برنامه نهایی احداث کتابخانه مرکزی



پس از تأسیس دانشگاه تهران در سال ۱۳۱۳ش در محل هر دانشکده کتابخانه مستقلی تشکیل شد که براساس سنت قدیم ریاست آن کتابخانه به یکی از استادان یا اعضای هیئت علمی آن دانشکده واگذار می شد.

دانشکده واگذار می شد. در آن زمان نه رئیس و نه هیچیک از کارکنان شاغل در کتابخانه‌ها از دانش علمی و تخصصی کتابداری بهره‌مند نبودند و کتابخانه‌ها کاملاً به صورت سنتی اداره می شد. به طوری که هدف رئیس کتابخانه در وهله اول حفظ و حراست مجموعه منابع موجود در کتابخانه بود و از این حیث تنها دل‌نگرانی کتابداران خطر سرقت کتاب و بریدن اوراق آن بود.

رده‌بندی خاصی در کتابخانه‌ها وجود نداشت و کتاب‌ها معمولاً بر حسب قطع و اندازه کوچک و بزرگی طبقه‌بندی می شد. حتی تقسیم‌بندی موضوعی کتاب نیز در کار نبود.

تمام مخازن و تالارهای کتابخانه به صورت کاملاً بسته اداره می شد و دانشجو موظف بود شماره راهنمای کتاب مورد نظر را از برگه‌دان مربوطه استخراج کرده و آن را به متصدی مربوطه تحویل دهد. پس از اتمام زمان بسیار کتاب در دسترس دانشجو قرار می گرفت. بدین ترتیب کم‌کم کتابخانه‌ها پویایی و بالندگی خود را از دست داده و عملاً تبدیل به انبار کتاب شدند و کتابداران نیز به

تدوین شد و در اول مهرماه ۱۳۴۳ پس از تأمین اعتبار و بودجه لازم نخستین کنگ این بنا در مرکز دانشگاه و جنوب ساختمان مسجد آن بر زمین زده شد. بنای فعلی کتابخانه پس از گذشت هفت سال در اول مهر ماه ۱۳۵۰ گشایش یافت.

در مدتی که کار ساختن بنای کتابخانه مرکزی پیش می رفت، امور فنی کتابخانه شامل تهیه کتاب، فهرست‌نویسی، ایجاد ارتباط با مراکز علمی و دانشگاهی جهان به منظور مبادله، تهیه عکس و میکروفیلم از نسخه‌های خطی داخل و خارج از کشور، تهیه برگه کتاب‌ها از کتابخانه کنگره آمریکا و انتخاب و به کار گماردن کتابداران متخصص در زیرزمین دانشکده علوم و زیرزمین سازمان مرکزی و اتاق‌های مسجد دانشگاه انجام می شد.

در سال ۱۳۴۹ تمام نسخه‌های خطی موجود در سایر دانشکده‌ها (ادبیات و علوم انسانی، الهیات و معارف اسلامی، پزشکی، حقوق و علوم سیاسی) به ساختمان کتابخانه مرکزی منتقل شد و از آن پس کتابخانه مرکزی محل نگهداری متمرکز نسخه‌های خطی دانشگاه تعیین شد.

در سال ۱۳۵۳ به منظور گردآوری و سازمان‌دهی و انتشارات غیرکتابی که از سازمان‌ها، وزارتخانه‌ها، دانشگاه‌ها و انجمن‌های فرهنگی و مؤسسات و مراکز داخل و خارج از کشور به کتابخانه مرکزی اهداء می شد، «مرکز اسناد» دایر گشت و نام آن به کتابخانه مرکزی افزوده شد.

پس از تأسیس دانشگاه تهران در سال ۱۳۱۳ش در محل هر دانشکده کتابخانه مستقلی تشکیل شد که براساس سنت قدیم ریاست آن کتابخانه به یکی از استادان یا اعضای هیئت علمی آن

مثابه انباردار انجام وظیفه می‌کردند.

منطبق با استانداردهای آن زمان دنیا بوده است.

این روند تقریباً حدود ۱۸ سال به‌طول انجامید تا اینکه در زمان ریاست دکتر علی‌اکبر سیاسی به‌تدریج تغییر و تحولاتی در محیط کتابخانه‌ها ایجاد شد. «از سال ۱۳۳۱ جنبش‌هایی در وضع کتابخانه‌های دانشگاهی پدید آمد. بنا به پیشنهاد رئیس وقت دانشگاه از کارشناسان کتابداری یونسکو دعوت به‌عمل آمد و کلاس‌های علمی و عملی کتابداری در دانشکده ادبیات تأسیس گردید و به‌تدریج پای متخصصین کتابداری به ایران باز شد. تعدادی از رؤسای دانشکده‌ها بیشتر به‌وظیفه آموزشی کتابخانه پی بردند و دانشجویان را به استفاده از منابع آن تشویق کردند. از سال ۱۳۴۷ عده‌ای از فارغ‌التحصیلان دوره فوق لیسانس کتابداری روش‌های جدید کتابداری را در کتابخانه به‌کار گرفتند (تجدد، ۱۳۵۴، ص ۴۹)

در همین زمینه دکتر جهان‌شاه صالح رئیس دانشگاه تهران در

**ساختمان فعلی کتابخانه
مرکزی در اول مهرماه ۱۳۵۰
مورد بهره‌برداری قرار گرفت.
مساحت زیربنای کتابخانه
حدود ۲۲ هزار متر مربع است**

مقدمه‌ای که بر دفتر نخستین نشریه کتابداری می‌نویسد صریحاً اذعان می‌کند: «چون با تشکیل کتابخانه و مرکز اسناد دانشگاه تهران مخصوصاً قسمت مرکزی آن فعالیت کتابداری در دانشگاه دامنه بیشتری خواهد یافت تربیت کتابدار یکی از برنامه‌های آموزشی دانشگاه قرار گرفت و از مهر امسال برنامه فوق لیسانس کتابداری در قسمت علوم تربیتی به مرحله اجرا درآمد (صالح، ۱۳۵۴، ص ۲).

پس از این تحولات کتابخانه‌های دانشگاه دچار تغییر و دگرگونی اساسی شد. وضعیت ساختمانی بعضی از کتابخانه‌ها به‌کلی تغییر کرد، وسایل و تجهیزات لازم برای یک کتابخانه استاندارد از جمله میز مطالعه، صندلی، برگه‌دان، قفسه کتاب و... در اختیار کتابخانه‌ها قرار گرفت و همچنین از نظر منابع علمی، کتاب، مجله، روزنامه و... نیز کتابخانه‌ها تا حد زیادی تجهیز شدند. هم‌زمان با این تغییر و تحولات برای هماهنگی هر چه بیشتر کتابخانه‌های دانشگاه با کتابخانه مرکزی، اغلب کتابخانه‌ها موظف به اتخاذ روش طبقه‌بندی کنگره آمریکا شدند. بدین ترتیب سال‌های بین ۱۳۳۱ تا ۱۳۴۷ را می‌بایست به‌عنوان نقطه عطفی در تاریخ کتابخانه‌های دانشگاه تهران به‌حساب آورد، چرا که این دوران در واقع دوران گذار از کتابخانه سنتی به کتابخانه مدرن و

اهداف و وظایف کتابخانه

مهم‌ترین اهداف و وظایف کتابخانه مرکزی که در دی ماه ۱۳۴۸ به تصویب هیئت امنای دانشگاه تهران رسیده است به شرح ذیل است:

- تهیه و جمع‌آوری و در دسترس قرار دادن کتب و نشریات ادواری و آثار خطی یا چاپی که در تعلیمات و تحقیقات دانشگاه لازم است؛
- تأمین خدمات سمعی و بصری واحدهای آموزش و تحقیقات دانشگاه؛
- همکاری با دانشکده علوم تربیتی در زمینه تنظیم برنامه‌های کارآموزی دانشجویان در کتابخانه‌های دانشگاه؛
- تعبیر و تفسیر خطمشی تعیین‌شده در زمینه خرید کتاب؛
- اداره امور کتابخانه‌ها و تأمین خدمات آموزشی سمعی و بصری و تفهیم آن به واحدهای تابعه به‌منظور اجراء و تنظیم برنامه کار واحدهای تابعه؛

- کنترل کار واحدهای تابعه از طریق اعمال نظارت بر کار آنها؛
- ایجاد هماهنگی بین فعالیت‌های واحدهای تابعه؛
- تعیین ساعات کار کتابخانه‌های دانشگاه و اظهار نظر در مورد انتصابات؛

- اضافات و ترفیعات کادر شاغل در کتابخانه‌های دانشگاه؛
- انجام دادن مبادلات کتب و نشریات دانشگاه تهران با مجامع علمی و دانشگاه‌های داخلی و خارجی (صالح، ۱۳۵۴، ص ۴۴).

یک‌سال بعد یعنی در سال ۱۳۴۹ سازمان کتابخانه مرکزی مورد تصویب هیئت امناء دانشگاه قرار می‌گیرد و تعداد کارکنان کتابخانه ۸۵ نفر تعیین می‌شود. در این مصوبه سازمان کتابخانه دارای قسمت‌های ذیل است: «بخش فنی (فهرست‌نویسی و طبقه‌بندی، امور نشریات ادواری، سفارش و تهیه کتاب)، بخش مراجعات و مخازن (رسیدگی به امور تالارها و توزیع و امانت دادن کتاب، حفاظت و تنظیم مخازن)، مرکز اسناد (تنظیم مدارک علمی، جزوات، کتاب‌شناسی‌ها، رساله‌های تحصیلی و نقشه‌ها، عکس‌ها و...)، امور فرهنگی و سمعی و بصری سخنرانی‌ها، نمایشگاه‌ها، انتشارات (صالح، ۱۳۵۴، ص ۴۵).

ساختمان کتابخانه

همان‌طور که اشاره شد ساختمان فعلی کتابخانه مرکزی در اول مهرماه ۱۳۵۰ مورد بهره‌برداری قرار گرفت. مساحت زیربنای کتابخانه حدود ۲۲ هزار متر مربع است. بنای نه طبقه کتابخانه با ابعاد ۸۰/۵ × ۶۹/۵ متر عبارت است از:

- زیرزمین اول، با مساحت ۱۱۶۰ متر مربع، تالار علامه امینی، سالن نمایشگاه، اتاق شورا، اتاق تشریفات، مرکز آسیب‌شناسی، مرمت و صحافی.

روابط عمومی و امور فرهنگی.

مجموعه‌ها

مجموعه کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران حاوی بیش از یک میلیون مدرک علمی شامل کتاب‌های چاپی، نشریات ادواری، نسخه‌های خطی، میکروفیلم‌ها، نسخه‌های عکسی، اسناد و عکس‌های تاریخی، کتاب‌های چاپ سنگی، پایان‌نامه‌های تحصیلی، اسناد و مدارک علمی، نقشه‌ها و کتاب‌های درسی و مراجع و منابع الکترونیکی است که آنها را از طریق خرید، اشتراک، مبادله، دریافت رایگان و یا اهداء گردآوری می‌کند.

۱- کتاب‌های چاپی

کتاب‌های چاپی فارسی کتابخانه در حال حاضر بالغ بر ۲۵۰ هزار جلد که شامل بیش از ۱۲۷ هزار عنوان است. این مجموعه از نظر

**بر اساس قانون واسپاری که در تاریخ
۱۳۶۸/۹/۱۴ به تصویب شورای عالی انقلاب
فرهنگی رسید، وزارت فرهنگ و ارشاد
اسلامی متعهد است از هر عنوان کتاب که با
تیراژ بیش از ۲ هزار نسخه در ایران منتشر
می‌شود، یک نسخه به کتابخانه مرکزی و
مرکز اسناد دانشگاه واگذار کند**

موضوع بسیار متنوع و در زمینه‌های مختلف علمی، ادبی، دینی، هنری و... است که روز به روز بر تعداد آن افزوده می‌گردد. مجموعه کتاب‌های چاپی لاتین نیز بالغ بر ۱۱۴ هزار جلد است که به زبان‌های انگلیسی، فرانسوی، آلمانی، روسی، ایتالیایی و برخی زبان‌های دیگر است. این مجموعه شامل موضوعات مربوط به شرق‌شناسی، ایران‌شناسی، اسلام‌شناسی، نسخه‌شناسی، کتابداری و اطلاع‌رسانی و کتاب‌های مرجع و... است که در مخازن سه و چهار، تالار مرجع (ابوریحان بیرونی)، تالار ایران‌شناسی (شیخ فضل‌الله همدانی)، تالار علوم و فنون (محمد علی جمالزاده) و تالار ادبیات (علامه اقبال لاهوری) نگهداری می‌شود. اطلاعات مربوط به بازبایی کتاب‌ها براساس نام مؤلف، موضوع و عنوان کتاب از طریق برگه‌دان‌های مستقر در طبقه اول کتابخانه و همچنین ۲۰ عدد رایانه مخصوص جست‌وجوی منابع قابل دسترسی است.

براساس قانون واسپاری که در تاریخ ۱۳۶۸/۹/۱۴ به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسید، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی متعهد است از هر عنوان کتاب که با تیراژ بیش از ۲ هزار نسخه در ایران منتشر می‌شود، یک نسخه به کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه واگذار کند (مجموعه مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۸۰).

- زیرزمین دوم تأسیسات.

- طبقه همکف با بیش از ۵۵۰۰ متر مربع، بخش‌های خدمات نایب‌نایان، اسناد و پایان‌نامه‌ها، فهرست‌نویسی، فراهم‌آوری، نشریات، حوزه ریاست، دبیرخانه، حسابداری، روابط عمومی و تالارهای خواجه نصیرالدین طوسی و خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی را در برمی‌گیرد.

- طبقه اول با مساحت ۵۲۱۲ متر مربع شامل سرسرای مرکزی و بخش مرجع و امانت کتاب، تالارهای ابوریحان بیرونی، محمد علی جمالزاده، تالار علامه اقبال لاهوری و تالار اطلاع‌رسانی و خدمات رایانه است.

در ضلع شرقی این طبقه محلی با زیربنای ۹۸۰ متر وجود دارد که تالار پژوهش مخصوص اعضاء هیئت علمی و دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی، بخش گنجینه نسخه‌های عکسی و کتاب‌های چاپ سنگی و دفتر مطالعه نسخ خطی و همچنین دفتر نشریه کتابداری در این قسمت واقع است.

- طبقه دوم تأسیسات قرار دارد.

- طبقه سوم (مخزن ۳)، به مساحت ۹۰۰ متر مربع ویژه کتاب‌های چاپی فارسی و عربی.

- طبقه چهارم (مخزن ۴)، بخشی از مجموعه کتاب‌های چاپی و مجموعه کتاب‌های لاتین کتابخانه.

- طبقه پنجم (مخزن ۵)، نشریات ادواری لاتین.

- طبقه ششم (مخزن ۶)، اسناد و مدارک علمی و پایان‌نامه‌ها و نقشه‌ها.

- طبقه هفتم (مخزن ۷)، شامل نشریات ادواری فارسی و عربی است (کرم رضایی، ۱۳۸۵، ص ۱۳۸۰).

دو ساعت دیواری بزرگ که بر نمای شمالی و جنوبی کتابخانه نصب شده است در سال ۱۳۵۳ به مناسبت چهلمین سال تأسیس دانشگاه تهران توسط علی اصغر حکمت «اولین رئیس دانشگاه تهران» به کتابخانه مرکزی دانشگاه اهداء گردیده است که همچنان پس از قریب به ۲۵ سال پابرجاست (روشنی زعفرانلو، ۱۳۵۴، ص ۲۶).

یک نکته جالب توجه و قابل ذکر در معماری بنای کتابخانه، تعداد طبقات آن است. به طوری که از نمای بیرونی تعداد طبقات آن چهار یا پنج طبقه بیشتر به نظر نمی‌رسد و حال آنکه تعداد طبقات کتابخانه با احتساب مخازن و طبقات همکف و زیرزمین نه طبقه است.

بخش‌های کتابخانه

کتابخانه مرکزی از بخش‌های مختلفی تشکیل شده است که مهم‌ترین آنها عبارتند از: ۱. فراهم‌آوری؛ ۲. فهرست‌نویسی؛ ۳. نشریات ادواری؛ ۴. نسخه‌های خطی، کتب کمیاب و آثار ویژه؛ ۵. اسناد و پایان‌نامه‌ها؛ ۶. گردش و امانت کتاب؛ ۷. فناوری اطلاعات؛ ۸. حفاظت و مرمت اسناد و کتب خطی و چاپی؛ ۹. خدمات نایب‌نایان؛ ۱۰. امور اداری و پشتیبانی؛ ۱۱. امور مالی؛ و ۱۲.

۲- نشریات ادواری

مجموعه نشریات ادواری فارسی کتابخانه مرکزی یکی از بزرگ‌ترین و مهم‌ترین مجموعه‌های موجود در کشور به‌شمار می‌رود و در حال حاضر شامل حدود ۲۵۰۰ عنوان مجله و حدود ۱۹۴۰ عنوان روزنامه فارسی است. اساس مجموعه نشریات کتابخانه مرکزی را مجموعه ذی‌قیمت و کم‌نظیر جراید و مجلات فارسی متعلق به «محمد رمضانی» تشکیل می‌دهد که در سال ۱۳۴۶ برای کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران خریداری شد.

مجموعه نشریات ادواری لاتین شامل حدود ۲۵۳۰ عنوان مجله بیشتر به زبان انگلیسی و نیز تعدادی به سایر زبان‌ها از جمله فرانسوی، آلمانی، ایتالیایی، روسی و... است.

نشریات فارسی و عربی موجود در کتابخانه پس از صحافی برای استفاده دانشجویان و محققان به مخزن هفت کتابخانه، و دوره‌های صحافی‌شده روزنامه‌ها و مجلات لاتین به مخزن پنج

تعداد بسیاری از میکروفیلم‌های

این مجموعه، به‌منظور حفظ

نسخه‌های ارزشمند و نیز ارائه

تصویر به درخواست‌کنندگان، از روی

نسخه‌های خطی موجود در کتابخانه

تهیه شده است

ارسال می‌شود و دانشجویان می‌توانند در محل از آنها استفاده کنند. در ضمن با استقرار یک دستگاه اسکنر پیشرفته در مخزن هفت امکان اسکن روزنامه‌ها و مجلات برای محققان فراهم شده است. از جمله قدیمی‌ترین روزنامه‌های موجود در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد می‌توان به روزنامه‌های «وقایع اتفاقیه»، «اطلاع»، «جبل‌المتین»، «تربیت»، «رعد»، «صوراسرافیل» و «نسیم شمال» اشاره کرد.

مجموعه نشریات ادواری کتابخانه مرکزی برحسب نیازهای آموزشی و پژوهشی رشته‌های مختلف دانشگاهی اعم از: فنی، مهندسی، هنر، تکنولوژی، علوم انسانی و... گردآوری شده است و از طریق کارکس‌های موجود در بخش نشریات واقع در طبقه همکف کتابخانه و همچنین شبکه رایانه‌ای کتابخانه قابل‌بازیابی است. قابل ذکر است که کتابخانه مرکزی از تاریخ ۱/۴/۷۹ به عضویت طرح واسپاری نشریات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی درآمد است که براساس این طرح از کلیه نشریات انتشاریافته در سراسر کشور یک نسخه به کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران ارسال می‌شود.

۳- نسخه‌های خطی

این مجموعه شامل حدود ۱۷ هزار نسخه خطی به زبان‌های فارسی،

عربی و ترکی است که اغلب آنها قبلاً در کتابخانه دانشکده‌های ادبیات و علوم انسانی، پزشکی، حقوق و الهیات و معارف اسلامی نگهداری می‌شد که در سال ۱۳۴۸ به‌دستور رئیس وقت دانشگاه تهران به کتابخانه مرکزی انتقال یافت. پایه اصلی این گنجینه، مجموعه کتاب‌های خطی اهدائی مرحوم سید محمد مشکوه، استاد دانشگاه تهران است که در سال ۱۳۲۸ تعداد ۱۳۲۹ جلد نسخه خطی به کتابخانه مرکزی دانشگاه اهداء کردند. از دیگر مجموعه‌های خطی اهداءشده به کتابخانه مرکزی می‌توان به مجموعه محمد عبده بروجرودی در سال ۱۳۴۷ (۶۶ جلد کتاب خطی) و مجموعه سدیدالسلطنه در سال ۱۳۵۴ (۹۳ جلد کتاب خطی) اشاره کرد.

در میان مجموعه نسخ خطی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد بسیاری از نسخه‌های نفیس، نسخه‌های کهن و نسخه‌هایی به خط مؤلف و علما و مشاهیر وجود دارد.

این مجموعه از طریق ۱۸ جلد فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مرکزی و فهرست‌های انتشاریافته مجموعه نسخه‌های خطی دانشکده‌های ادبیات، الهیات، پزشکی و حقوق و نیز شبکه رایانه‌ای کتابخانه قابل‌بازیابی است و در گنجینه نسخه‌های خطی واقع در طبقه اول کتابخانه نگهداری می‌شوند.

۴- میکروفیلم‌ها و نسخه‌های عکسی

این مجموعه شامل حدود ۹۲۰۰ حلقه میکروفیلم و ۷۵۰۰ نسخه عکسی است. بخش بزرگی از این مجموعه از روی برخی نسخه‌های خطی کتابخانه‌های داخل و خارج از کشور تهیه شده است. پایه اصلی این مجموعه، میکروفیلم‌هایی است که به همت مجتبی مینوی «استاد فقید دانشگاه تهران» از روی نسخه‌های خطی کتابخانه‌های مختلف ترکیه تهیه شده است.

تعداد بسیاری از میکروفیلم‌های این مجموعه، به‌منظور حفظ نسخه‌های ارزشمند و نیز ارائه تصویر به درخواست‌کنندگان، از روی نسخه‌های خطی موجود در کتابخانه تهیه شده است. در این مجموعه همچنین میکروفیلم بخشی از نشریات قدیمی ایران وجود دارد.

این مجموعه از طریق سه جلد فهرست میکروفیلم‌های کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد قابل‌بازیابی است و در محلی در نیم طبقه دوم کتابخانه مرکزی نگهداری می‌شوند.

۵- عکس‌های تاریخی

مجموعه عکس‌های تاریخی یا بیوتات شامل ۲۲ هزار قطعه عکس از رجال، مناظر و ابنیه ایران مربوط به دوره قاجار و پهلوی است. تعدادی از این عکس‌ها از روی مجموعه عکس‌های متعلق به اداره بیوتات سلطنتی ناصرالدین شاه و آلبوم‌های برخی از رجال دوره قاجار و معاصر تهیه شده است.

این مجموعه از طریق دو جلد فهرست عکس‌های تاریخی ایران قابل‌بازیابی است و در مخزن میکروفیلم‌ها و نسخه‌های

عکسی کتابخانه نگهداری می‌شود.

قدیمی (از ابتدا تا سال ۱۳۶۷) و پایان‌نامه‌های جدید (از سال ۱۳۶۸ به بعد) است.

در حال حاضر قریب به ۱۷ هزار پایان‌نامه دانشجویان مقاطع ارشد و دکتری دانشگاه تهران به صورت «متن کامل» و نیز ۱۵ صفحه اول از هر پایان‌نامه بر روی کتابخانه دیجیتال دانشگاه بارگذاری شده است.

۹- اسناد و مدارک علمی

این مجموعه شامل گزارش‌ها، مقالات سمینارها، نشریات سازمانی، قوانین و آیین‌نامه‌ها، اساس‌نامه‌ها، آمارنامه‌ها، سالنامه‌ها، تقویم‌ها و غیره است و در حدود ۵۰ هزار سند و مدرک علمی به زبان‌های فارسی و عربی و لاتین را در برمی‌گیرد. علاوه بر این حدود ۲ هزار طرح پژوهشی از اساتید و دانشجویان مقاطع ارشد و دکتری در مخزن شش کتابخانه نگهداری می‌شود.

۶- اسناد تاریخی

مجموعه اسناد تاریخی شامل فرمان‌ها، احکام، نامه‌ها، قبایله‌ها، وقف‌نامه‌ها، عقدنامه‌ها، اسناد مالی و غیره است و در حدود ۶۰ هزار برگ سند را دربرمی‌گیرد. وجود یک برگ سند مورخ ۸۶۶ ق مربوط به تولیت آستان سلطان شیخ محمود، دو مجموعه سند متعلق به دوره صفوی و مجموعه اسناد و نامه‌های برخی معاصران، از جمله سید محمد علی جمالزاده از جمله ویژگی‌های ارزشمند این مجموعه است.

این مجموعه در حال حاضر در حال سازماندهی و فهرست‌نویسی است و برخی اوراق آن از طریق فهرست‌های چاپ‌شده نسخه‌های خطی قابل بازیابی است و در گنجینه نسخه‌های خطی کتابخانه نگهداری می‌شوند.

۷- کتاب‌های چاپ سنگی

این مجموعه بالغ بر ۹ هزار جلد کتاب چاپ سنگی، به زبان‌های فارسی، عربی، ترکی و اردو است. شیوه طبقه‌بندی کتاب‌های چاپ سنگی براساس قطع کتاب است و شماره راهنمای آنها با حروف A، B، C، D مشخص شده است.

این مجموعه از طریق برگه‌دان ویژه‌ای در بخش خطی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد و شبکه رایانه‌ای کتابخانه قابل بازیابی است و در محل ویژه‌ای در نیم طبقه دوم کتابخانه نگهداری می‌شود.

مجموعه پایان‌نامه‌های کتابخانه مرکزی
حدود ۴۷ هزار عنوان است که از ۲۵
دانشکده و مؤسسه و مرکز علمی و پژوهشی
وابسته به دانشگاه تهران، در مقاطع
کارشناسی (رشته‌های دانشکده هنرهای
زیبا)، کارشناسی ارشد و دکتری است

۸- پایان‌نامه‌ها

مجموعه پایان‌نامه‌های کتابخانه مرکزی حدود ۴۷ هزار عنوان است که از ۲۵ دانشکده و مؤسسه و مرکز علمی و پژوهشی وابسته به دانشگاه تهران، در مقاطع کارشناسی (رشته‌های دانشکده هنرهای زیبا)، کارشناسی ارشد و دکتری است که روز به روز بر تعداد آنها افزوده می‌شود. تعداد زیادی از پایان‌نامه‌های تحصیلی دانشجویان قبلاً به صورت پراکنده در دانشکده‌های دانشگاه تهران نگهداری می‌شد که از سال ۱۳۵۰ به بعد این پایان‌نامه‌ها از دانشکده‌ها جمع‌آوری و همگی در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد متمرکز شد.

سه سالنامه ایران مربوط به سال‌های ۱۲۹۰ و ۱۲۹۱ و ۱۲۹۲ ش که به صورت چاپ سنگی است و تقویمی مربوط به سال ۱۲۶۸ ق از جمله قدیمی‌ترین مدارک موجود در این مجموعه هستند.

فهرست‌نویسی و سازماندهی این مجموعه در حال حاضر در بخش اسناد و پایان‌نامه‌های کتابخانه در حال انجام است. این مجموعه در مخزن شش کتابخانه نگهداری می‌شود.

۱۰- کتاب‌های درسی

این مجموعه شامل مجموعه کتاب‌های درسی مدرسه دارالفنون و کتاب‌های درسی دوره‌های مختلف وزارت فرهنگ قدیم و آموزش و پرورش (تا سال ۱۳۷۰) است که بالغ بر ۵ هزار جلد است و در مخزن شش کتابخانه نگهداری می‌شود.

۱۱- نقشه‌ها

این مجموعه شامل نقشه‌های قدیم و جدید ایران، استان‌ها و شهرستان‌های مختلف کشور، نقشه‌های جهان و کشورهای مختلف دنیاست که بیشتر به زبان‌های فارسی، انگلیسی و فرانسوی است. در این مجموعه پنج نقشه قدیمی وجود دارد که

به‌همین منظور طرح واسپاری پایان‌نامه‌های دانشجویان مورد تصویب هیئت امنای دانشگاه قرار گرفت و از آن پس دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی به هنگام فارغ‌التحصیلی موظف به ارائه یک نسخه از پایان‌نامه خود به کتابخانه مرکزی دانشگاه هستند.

قدیمی‌ترین پایان‌نامه‌های موجود در این مجموعه مربوط به دارالمعلمین عالی و مربوط به سال تحصیلی ۱۳۱۱ - ۱۳۱۳ است. این مجموعه از طریق برگه‌دان‌های موجود در جنب بخش اسناد و پایان‌نامه‌ها و شبکه رایانه‌ای کتابخانه قابل بازیابی است و در مخزن شش کتابخانه نگهداری می‌شود و شامل پایان‌نامه‌های

چاپ سنگی است.

فهرست‌نویسی و سازماندهی این مجموعه در حال حاضر در بخش اسناد و پایان‌نامه‌ها در حال انجام است. این مجموعه در فایل‌های ویژه‌ای در مخزن شش کتابخانه نگهداری می‌شود.

۱۲- منابع و مراجع الکترونیکی

این مجموعه شامل لوح‌های فشرده تهیه‌شده از مجموعه کتابخانه، شامل تعدادی سی‌دی همراه کتاب‌های چاپی، نشریات، نسخه‌های خطی، میکروفیلم‌ها و اسناد و مدارک علمی است. علاوه بر این دانشجویان دانشگاه تهران می‌توانند از طریق امکانات و تجهیزات موجود در تالار اطلاع‌رسانی کتابخانه مرکزی به بانک اطلاعاتی نمایه (مقالات معتبر فارسی زبان از سال ۱۳۷۷ به بعد) و برخی از نشریات تمام متن لاتین از جمله اِسکو، اسپرینگر، امرالد و الزویر و ... دسترسی پیدا کنند. همچنین

در میان مجموعه نسخ خطی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد بسیاری از نسخه‌های نفیس، نسخه‌های کهن و نسخه‌هایی به خط مؤلف و علما و مشاهیر وجود دارد

دانشجویان دانشگاه تهران با استفاده از شبکه اینترنت می‌توانند از پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر مربوط به حوزه‌های فنی و مهندسی، علوم پایه، کشاورزی و شیلات، ادبیات و علوم انسانی، هنر و ... بهره‌مند شوند. از جمله مهم‌ترین پایگاه‌های اطلاعاتی موجود می‌توان به پایگاه‌های ای.اس.سی.ای،^۱ ای.سی.سی.ام،^۲ ان.تی.آی.اس،^۳ آر.اس.سی،^۴ اگریکولا،^۵ کوگپرینت،^۶ آرچنت،^۷ و ... اشاره کرد.

لازم به ذکر است که از سال ۱۳۸۷ کلیه تالارها و فضاهای عمومی کتابخانه و همچنین سالن همایش‌ها و نمایشگاه کتابخانه مرکزی مجهز به سیستم اینترنت بی‌سیم^۸ شده‌اند.

۱۳- مجسمه‌ها

مجموعه مجسمه‌های کتابخانه مرکزی بین سال‌های ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۶ به همت علی محمد مددی (۱۳۲۱ - ۱۳۷۷) ساخته شده‌اند. این مجسمه‌ها که تعداد آنها ۱۸ عدد است، نیم‌تنه برخی از شخصیت‌های شاخص ادب و فرهنگ ایران از جمله: فروزانفر، معین، قائم‌مقام فراهانی، امیر کبیر، دهخدا، پورداد، نفیسی و ... است که در حال حاضر در سرسرای همکف کتابخانه مرکزی قرار دارند. علاوه بر اینها تندیس استاد محمد علی جمالزاده نیز در سال

۱۳۸۳ ساخته و هم‌اکنون مقابل تالار علوم و فنون کتابخانه - محل نگهداری کتاب‌های اهدائی مرحوم جمالزاده - قرار دارد.

۱۴- مجموعه‌های اهدایی

اهداء و وقف کتاب از جمله سنت‌های نیک و پسندیده‌ای است که ایرانیان بدان علاقه نشان داده و ما همواره در ادوار مختلف تاریخ این سرزمین با نمونه‌هایی از این اقدام فرهنگی مواجه بوده‌ایم.

شکل‌گیری بسیاری از کتابخانه‌های مهم در کشور از جمله کتابخانه ملی، کتابخانه آستان قدس رضوی و کتابخانه مسجد جامع اصفهان نیز مرهون «اهداء و وقف» کتاب است. کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران نیز در سال ۱۳۲۸ با اهداء ۱۳۲۹ جلد کتاب خطی توسط سید محمد مشکوه پایه‌گذاری شد و از آن تاریخ بسیاری از رجال و شخصیت‌های ادبی و فرهنگی و سیاسی مجموعه کتاب‌های شخصی خود را به کتابخانه مرکزی اهداء کردند که از آن جمله می‌توان به مجموعه‌های اهدائی ابراهیم پورداد، علی‌اصغر حکمت، محمد علی جمالزاده، حسنعلی غفاری، یحیی مهدوی، سعید نفیسی و ... اشاره کرد.

تالارها

- تالار ایران‌شناسی (رشیدالدین فضل‌الله همدانی)

تالار خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی کتابخانه مرکزی مختص مطالعات ایران‌شناسی است. این تالار دارای حدود ۲۵ هزار جلد کتاب در زمینه مطالعات ایران‌شناسی، ادبیات فارسی، تاریخ ایران، باستان‌شناسی، علوم اسلامی و فرهنگ و هنر ایران است. کتاب‌های این تالار به سه زبان اصلی فارسی، عربی و انگلیسی است که به صورت قفسه باز و استفاده در محل اداره می‌شود. این تالار در طبقه همکف کتابخانه قرار دارد.

مجموعه اهدائی ابراهیم پورداد، استاد فقید دانشگاه تهران نیز در این تالار نگهداری می‌شود.

- تالار مرجع (ابوریحان بیرونی)

در این تالار حدود ۳۰ هزار جلد کتاب مرجع شامل فرهنگ‌ها، دایره‌المعارف‌ها، اطلس‌ها، تفاسیر قرآن و ... نگهداری می‌شود. این تالار که از نظر غنای منابع و معماری آن در کشور کم‌نظیر است در سال ۱۳۵۲ به نام دانشمند معروف ایرانی «ابوریحان بیرونی» نامگذاری شد و در حال حاضر به صورت قفسه باز و استفاده در محل به دانشجویان و محققان ارائه خدمات می‌کند.

در قسمتی از این تالار کلیه انتشارات دانشگاه تهران (از ابتدا تا کنون) در محل ویژه‌ای نگهداری می‌شود.

همچنین بخش دیگری از این تالار به مجموعه آثار کتاب‌شناسی مؤسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام خمینی (ره) اختصاص دارد. این تالار در طبقه اول کتابخانه واقع شده است.

- تالار علوم و فنون (محمد علی جمالزاده)

این تالار دارای حدود ۲۵ هزار جلد کتاب به زبان‌های فارسی و انگلیسی در حوزه‌های مختلف علوم محض، کاربردی و فنی و مهندسی است. در قسمتی از این تالار مجموعه اهدائی استاد محمد علی جمالزاده «پدر داستان‌نویسی نوین ایران» نگهداری می‌شود. این مجموعه حدود ۲۵۰۰ جلد از کتاب‌های شخصی جمالزاده است که بر روی صفحات اغلب این کتاب‌ها یادداشت‌هایی به خط مرحوم جمالزاده وجود دارد.

این تالار نیز به صورت قفسه باز اداره می‌شود و دانشجویان مجاز به امانت‌گرفتن کتاب‌های این تالار هستند. این تالار در طبقه اول کتابخانه قرار دارد.

- تالار ادبیات (علامه اقبال لاهوری)

این تالار دارای حدود ۳۰ هزار جلد کتاب فارسی و غیرفارسی در زمینه‌های ادبیات ایران و جهان، شعر، رمان و داستان و... است. این تالار به صورت قفسه باز اداره می‌شود و دانشجویان مجاز به امانت‌گرفتن کتاب‌های این تالار هستند. این تالار در طبقه اول کتابخانه قرار دارد.

- تالار پژوهشگر

این تالار که در طبقه اول کتابخانه و جنب تالار مطالعات نسخ خطی قرار دارد، از ابتدای مهر ماه ۱۳۸۸ به منظور تأمین فضای آرام و مطلوب برای استفاده اساتید و دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی راه‌اندازی شده است.

- تالار نشریات

در این تالار آخرین شماره‌های نشریات فارسی، عربی و زبان‌های خارجی در اختیار مراجعه‌کنندگان قرار می‌گیرد. تالار نشریات کتابخانه مرکزی در حال حاضر دارای ۳۸۵ عنوان مجله فارسی در قالب ۸۶۰ نسخه و ۵۳ عنوان مجله لاتین در قالب ۷۵ نسخه و ۲۷ عنوان روزنامه فارسی است که این منابع با گذشت زمان در حال تغییر و افزایش است.

مجلات فارسی و لاتین حدود یکسال و روزنامه‌ها به مدت یک هفته در این تالار نگهداری می‌شوند و پس از آن به صورت دوره‌های صحافی‌شده به مخازن پنج و هفت کتابخانه منتقل می‌شوند. منابع موجود در تالار نشریات قابل استفاده در محل هستند و امکان امانت‌دهی نشریات و روزنامه‌ها وجود ندارد و دانشجویان و محققان در صورت نیاز می‌توانند از منابع موجود زیراکس تهیه کنند. این تالار در طبقه همکف کتابخانه قرار دارد.

- تالار مطالعه نسخه‌های خطی (محمد تقی دانش‌پژوه)

در این تالار مجموعه‌ای بالغ بر هزار جلد فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه‌های ایران و خارج از کشور و دیگر کتاب‌ها و فهرست‌های مربوط وجود دارد. علاوه بر این مجموعه کتاب‌های چاپ عکسی

(فاکسی‌میله) در حدود ۷۵۰۰ نسخه نیز در این تالار نگهداری می‌شود. استفاده از این تالار مختص دانشجویان مقاطع ارشد و دکتری و محققان است و ارائه خدمات مجموعه نسخه‌های خطی، اسناد و عکس‌های تاریخی، میکروفیلم‌ها، نسخه‌های عکسی و کتاب‌های چاپ سنگی در این تالار انجام می‌شود. این تالار در طبقه اول کتابخانه قرار دارد.

- تالار کتاب‌های نایاب و مجموعه‌های ویژه

(خواجه نصیرالدین طوسی)

مجموعه کتاب‌های این تالار بالغ بر ۳۰۰۰۰ جلد به زبان‌های فارسی، لاتین، عربی، ترکی، اردو و پشتو می‌باشد.

در این تالار کتاب‌های اهدائی سعید نفیسی، علی اصغر حکمت، یحیی مهدوی و حسنعلی غفاری نگهداری می‌شود. همچنین در این تالار تعدادی از سفرنامه‌های قدیمی به زبان‌های

مجلات فارسی و لاتین حدود یکسال

و روزنامه‌ها به مدت یک هفته در این

تالار نگهداری می‌شوند و پس از

آن به صورت دوره‌های صحافی‌شده

به مخازن پنج و هفت کتابخانه منتقل

می‌شوند

انگلیسی، فرانسه و آلمانی از جمله سفرنامه «شاردن» و «کمپفر» نگهداری می‌شود. این تالار در طبقه همکف کتابخانه قرار دارد.

- تالار اطلاع‌رسانی

این تالار با ظرفیت ۶۰ دستگاه رایانه یکی از مجهزترین پایگاه‌های اطلاعاتی در سطح کشور است که در ۱۸ مهرماه ۱۳۷۹ توسط هیئت رئیسه دانشگاه تهران افتتاح شده است. این تالار مختص دانشجویان ارشد و دکتری دانشگاه تهران و علوم پزشکی تهران است و دانشجویان می‌توانند از شبکه اینترنت و دیگر خدمات اطلاع‌رسانی آن استفاده کنند. علاوه بر این دانشجویان در این تالار امکان استفاده از بانک اطلاعاتی نمایه، رایت سی‌دی، اسکن، پرینت و... را نیز دارند.

این تالار که در طبقه اول کتابخانه واقع شده است از ساعت هشت صبح الی ۱۲ شب آماده ارائه خدمات به دانشجویان و محققان است.

- تالار علامه امینی

این تالار با پیشرفته‌ترین تجهیزات سمعی و بصری و ترجمه هم‌زمان به چهار زبان خارجی با گنجایش ۴۶۲ صندلی، برای

استفاده از تالار اطلاع‌رسانی و تالار مطالعه نسخ خطی مختص دانشجویان تحصیلات تکمیلی (ارشد و دکتری) است. ضمناً برای رفاه حال دانشجویان عزیز خدمات کپی (رنگی و سیاه و سفید)، اسکن، رایت سی‌دی، پرینت و... نیز در محل کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد انجام می‌شود.

از ابتدای مهر ماه ۸۸ به‌منظور حفظ و نگهداری بیشتر منابع ارزشمند موجود در کتابخانه، کلیه تالارهای کتابخانه به‌علاوه کتاب‌های مخازن به سیستم کنترل امنیتی (حسگرهای مغناطیسی) تجهیز شده‌اند. در حال حاضر تالار اطلاع‌رسانی، تالار علوم و فنون (محمد علی جمالزاده)، تالار ادبیات (علامه اقبال لاهوری) و سالن مطالعه آزاد کتابخانه مرکزی از ساعت هشت صبح لغایت ۲۴ به‌صورت یکسره آماده ارائه خدمات به دانشجویان و محققان است.

ایفلا که در شهر میلان ایتالیا برگزار شد شرکت کرد. کتابخانه مرکزی همه ساله پذیرای قریب به ۳۰ هیئت میهمان خارجی است که از دانشگاه تهران بازدید می‌کنند. این هیئت‌ها اغلب از مسئولین رده بالای دانشگاه‌ها و شخصیت‌های علمی و فرهنگی کشورهای مختلف جهان از جمله کانادا، سوئیس، فرانسه، آلمان، روسیه، چین، کره، هند، ژاپن، عراق، پاکستان و... هستند.

کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد همچنین به دانشجویان و محققان سایر کشورها که به‌عنوان فرصت مطالعاتی یا تحصیل در ایران به‌سرمی‌برند خدمات‌رسانی می‌کند و این دانشجویان با ارائه معرفی‌نامه یا کارت دانشجویی می‌توانند از کلیه منابع موجود در کتابخانه استفاده کنند.

خدمات نابینایان

این بخش با هدف ارائه خدمات اطلاع‌رسانی به‌منظور پاسخگویی به نیازهای آموزشی و کمک آموزشی دانشجویان کم‌بینا و نابینا در نیمه دوم سال ۱۳۷۸ با مساعدت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و همکاری شرکت پکتوس راه‌اندازی شد.

در بخش نابینایان کتابخانه مرکزی دانشجویان کم‌بینا و نابینا به مطالعه منابع درسی، گوش‌دادن به فایل‌های صوتی و همچنین کار با نرم‌افزارهای تخصصی موجود می‌پردازند و این بخش عملاً به مکانی برای ملاقات و طرح مشکلات و شرایط خاص جسمانی این دسته از دانشجویان تبدیل شده است. لازم به ذکر است که در حال حاضر ۳۵ دانشجوی کم‌بینا و نابینا در مقاطع مختلف در دانشگاه تهران مشغول به تحصیل هستند که همگی از خدمات و امکانات موجود در بخش نابینایان کتابخانه مرکزی استفاده می‌کنند.

از جمله امکانات و تجهیزات موجود در این بخش می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- نرم‌افزار جاز
- نرم‌افزار کرزویل^۱
- نرم‌افزار پارس آوا
- منابع با خطوط برجسته (بریل)
- دستگاه ماشین‌نویسی با خطوط برجسته (پرکنیز)
- دستگاه برجسته نگار بریل پکتوس

روابط بین‌المللی

کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد از سال ۱۳۴۶ به عضویت فدراسیون بین‌المللی انجمن‌های کتابداری «ایفلا» درآمده است. این کتابخانه در سال ۱۳۸۸ پس از ۱۲ سال وقفه عضویت خود را دوباره فعال کرده و در حال حاضر در دو کمیته کتابخانه‌های دانشگاهی و کمیته نسخ خطی عضویت دارد. کتابخانه مرکزی در سال ۱۳۸۸ با ارسال یک مقاله و اعزام نماینده در هفتاد و پنجمین کنگره جهانی

پی‌نوشت‌ها

1. ASCE
2. ACM
3. NTIS
4. RSC
5. AGRICOLA
6. COGPRINT
7. ARCHNET
8. wireless
9. JAWS: JOB ACCESS WITH SPEECH
10. Kurzweil

مآخذ

۱. تجدد، نسرين (۱۳۵۴)، خدمات و مراجعات برای استفاده کنندگان، نشریه کتابداری، دفتر ششم، ص ۴۹.
۲. صالح، جهان‌شاه (۱۳۵۴)، پیشگفتار، نشریه کتابداری، مقدمه دفتر نخستین، ص ۲.
۳. کرم‌رضایی، پریرسا (۱۳۸۵)، «کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران» دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی، تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، ج ۲، ص ۱۳۸۰.
۴. روشنی زعفرانلو، قدرت‌الله (۱۳۵۴)، گزارش سالیانه کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد، ص ۲۶.
۵. مجموعه مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی ۱۳۶۳-۱۳۷۹، معاونت پژوهش، تدوین و تنقیح قوانین و مقررات تهران، ۱۳۸۰.
۶. آئین‌نامه استفاده از کتابخانه‌های دانشگاه تهران، مصوب هیات رئیسه دانشگاه تهران، ۱۳۸۰/۴/۵.